

Vi leder efter de rigtige ord

Vita Andreasens tale på torvet i Esbjerg

9. november 2023

Esbjerg fredsbevægelse – fakkel optog

I dag leder vi efter de rigtige ord – fredsskabende ord, inkluderende ord, varme ord, håbefulde ord, menneskelige ord For vi ved godt, at enhver tale, ethvert skrift, enhver historisk beskrivelse vil være farvet. Vi ser alle på verden – og på begivenhederne i Israel – Palæstina med farvede briller.

Mit navn er Vita Andreasen. Jeg er formand for Betlehems Venner, grundlagt i 2002 med den tidligere biskop Niels Henrik Arendt i spidsen. Jeg vil allerede her fra starten bekende kulør, mit hjerte er hos det palæstinensiske folk, men der skal ikke herske nogen tvivl om, at jeg har et ønske om at tale nuanceret om forholdene.

Tak til fredsbevægelsen her i Esbjerg for invitationen til at tage ordet på denne historisk så vigtige dato: datoen for krystalnatten i 1938, hvor vinduerne ubarmhjertigt og koldblodigt blev smadret i jødernes butikker i Tyskland, begyndelsen til det grupp vækkende traume, hvor 6 millioner jøder dør i bestialske koncentrationslejre. Holocaust som vi siden har kaldt dette traume. **Og lad mig slå fast med det samme** –Betlehems Venner og jeg selv tager på det kraftigste afstand fra enhver form for antisemitisme. Lad os slå ring om de 6-7000 jøder, der bor i Danmark. I Danmark bor der i dag også 250.000 muslimer, en del af dem fra Palæstina. Betlehems Venner står ved siden af dem, når vi ser den stigmatiserende islamofobi, som stikker sit hoved frem mange steder. Betlehems Venner siger et tydeligt og klart nej til enhver form for antisemitisme og islamofobi. Når det er sagt, er der allerede blevet brugt mange ord. Betlehems Venner tøver ikke med at sige, at Hamas' angreb den 7. oktober var en massakre, et folkemord – den internationale menneskerettighedsdomstol må føre denne sag, så de skyldige kan retsforfølges.

Jeg var i 16 år forstander for Løgumkloster Højskole – og hvert eneste år var vi med til at markere afslutningen af den brutale første verdenskrig – en krig hvor alt for mange millioner - også alt for mange unge danske mænd - blev dræbt. Datoen er i overmorgen 11.11. 1918 kl. 11. Mange af os, der er forsamlede her i dag så tæt på Sønderjylland, er også bærere af resterne af dette traume. Krigstraumer har det med at forplante sig i mindst 5- 6 generationer. Set i lyset af dette må vi erkende, at vi i konflikten Israel-Palæstina står med to dybt traumatiserede folk. Al moderne traumeforskning peger på, at nye traumer reaktiverer gamle traumer – vækker dem til live igen. Og et traumes reaktionsmønstre og følelser handler rigtigt meget om vrede – men også om tanker om had og hævn og fjendebilleder. Når vi i dag og i fremtiden leder efter de rigtige ord, så er det ord om retfærdig fred, der først og fremmest skal ligge os på sinde – retfærdighed og fred...

Opgaven er at forstå alles - begge narrativer – det enkelte menneskes narrativ – dets livshistorie – men også et helt folks narrativer med de traumer, som er en del af narrativet – at forstå de palæstinensiske narrativer og de israelske narrativer. To folk lever dør om dør, men adskilt af mure, restriktioner, forskellige infrastrukturer, forskellige lovsystemer – højesterets uafhængighed er i fare (en sag som i hele 2023 har kaldt op mod 200.000 israelere på gaden hver uge i protest mod Benjamin Netanyahus regering - særligt i Tel Aviv.)

Mit hjerte er hos det palæstinensiske folk. Selv lærte jeg dette lille landområde at kende i 1974 – et område på størrelse med Jylland – men med to befolkninger der næsten er lige store – 6-7 millioner i begge folk. Jeg var i kibbutz ikke langt fra Khiriat Shemona i det nordlige Israel lige efter Yom Kippur krigen i 1973. Jeg fik mange venner dernede. Det tog mig adskillige år at forstå, hvem der er den svage part i konflikten – i dag er jeg desværre ikke i tvivl.

Det er en asymmetrisk konflikt. Og jeg oplever det som min kristne pligt – der taler ud af den evangeliske virkelighed, at Gud elsker alt levende, og at ethvert menneske er uerstatteligt, og at vi alle er kaldet til at elske vores næste som os selv – jeg må af samvittighedsgrunde ud fra min kristne tro stille mig ved siden af ethvert undertrykt folk – i denne konflikt det palæstinensiske folk. Så midt i krigens bomberegner og voldsomme billeder af det som sker “on the ground” lige nu i Gaza – så et blik på hvordan situationen var før 7. oktober: for konflikten er ikke opstået i et vakuum – et tomrum. Gaza er et landområde på størrelse med Langeland – kaldet verdens største udendørs fængsel – en 2 millioner stor palæstinensisk befolkning, der i en årrække har været afskåret fra de mest fundamentale menneskerettigheder som frihed til bevægelse, rent vand, basale daglige fornødenheder som elektricitet - ofte kun 6 timer i døgnet, tidssvarende sundheds og hospitals faciliteter og medicin – og det måske allermest ydmygende en arbejdsløshed på omkring de 50 % – og en befolkning hvor halvdelen af de to millioner - altså 1 million er under 18 år.

Der er brug for en våbenhvile lige nu. I har selv set det – Nanna Muus Steffensen fra DR1 – Puk Damsgaard – og alle de andre internationale reportere. Hver især følger i nyhederne på alle medier. FN dokumenterer tallene. Der er nu 99 FN-medarbejdere, der er dræbt i Gaza. Der er allerede nu på denne ene måned dræbt flere i Gaza, end i den snart to år lange krig i Ukraine. Der er nu smidt så mange bomber over Gaza, at det svarer til mere end 75% af atombomben over Hiroshima. Mere end 1 million palæstinensere er flygtet fra hus og hjem og lejligheder. Store, bærende kulturinstitutioner er blevet bombet: skoler, sundhedsklinikker, hospitaler og kulturcentre, 2 kirker og mere end 30 moskéer. Hele familier er udslettet. Flere palæstinensiske journalister med familier er dræbt og udslettet. Befolkningen vandrer mod syd, og onde tunger påstår, at målet er, at de skal fordrives endnu engang – en retraumatisering af NAKBA fra 1948 og NAKSA fra 1967, hvor deres forfædre og bedsteforældre blev tvunget til at flygte fra deres huse og landsbyer – baggrunden for, at de overhovedet bor i Gaza. I andre konflikter har vi kaldt det folkemord og etnisk udrensning. I dag leder vi efter de rigtige ord, og vi længes efter ord og forståelser, der vil bane vej for en retfærdig fred i stedet for yderligere vold og krig.

Fra Betlehems Venner forlanger vi, at det internationale samfund – med støtte fra verdens kirker – griber ind, så to folk får lov at hilse hinanden med Salaam og Shalom – så to folk endeligt efter mere end et århundrede med opbygning af fjendebilleder og berigtigede traumer får talt ud sammen – får grædt ud sammen – får fundet hinandens hænder i fred. Det vil komme til at koste penge – mange penge – i tusindvis af milliarder – men i Betlehems Venner – i Grundtvigs fædreland tror vi på uddannelse, uddannelse og uddannelse. Grundtvigs store indsats, da Danmark fik demokrati i 1849 – i ved alle hvordan højskolerne betød, at almuen fik uddannelse sammen med de lærde, hvordan højskolerne og efterskolerne opstod. I Betlehems Venner kræver vi retfærdige og ens sociale og juridiske rettigheder for alle uanset etnicitet og uanset religion, eller om man måtte være uden religion.

Det fortælles, at forældre i Gaza er begyndt at skrive navnene på deres børns ankler og forskellige steder på kroppen, så de overlevende kan finde de stumper af deres børns sønderrevne kroppe i murbrokkerne, så de kan sættes sammen igen, før de begravnes. 1400 døde i massakren den 7.

oktober, 240 gidsler er tilbageholdt i Gaza af Hamas. Betlehems Venner fordømmer Hamas for denne massakre – disse brutale mord, og vi forlanger en øjeblikkelig frigivelse af gidslerne. Men når vi leder efter de rigtige velafbalancerede ord, hvordan skal vi da forstå, at “øje for øje”-princippet, som vi kender fra det gamle testamente, nu er blevet omsat til drab på mere end 10.000 palæstinensere – mere end 4000 uskyldige børn. Kunne de rigtige ord være **dobbelte standarder**? Et menneske på israelsk side svarer til 1000 mennesker på palæstinensisk side. En israeler er 1000 gange mere værd end en palæstinenser. I Betlehems Venner må vi insistere på, at sådan tæller himlens Gud ikke. Ethvert menneske er uerstatteligt i Guds øjne.

Vi lytter til forskellige stemmer:

I Betlehems Venner noterer vi os, at en række kirkelige ledere fra Palæstina – Kairos Palestine forsøger at råbe verden op. Kairos Sydafrika gør det samme.

I Danmark har vi set mere end 100 kunstnere lave et langdigt. Samtlige danske biskopper har afholdt en forbønsgudstjeneste i Viborg Domkirke med biskop Marianne Christiansen som prædikant. Folk går på gaden til demonstrationer og kræver våbenhvile og retfærdig fred.

Susanne Brøgger, der selv har jødiske rødder, har fulgt konflikten siden før 1967 – NAKSA - den konflikt, som medførte fordrivelse af op mod 300.000 palæstinensere og besættelsen af Golan, Gaza og Vestbredden – NAKSA som det er blevet kaldt af palæstinenserne. Hun skriver i en kronik i Information for få dage siden: “Tostatsløsningen er en maskerade, der dækker over modstanden mod fred” “I mange år har man i Israel troet, at man ikke alene kunne leve, men også overleve, som om palæstinenserne ikke eksisterede. Men den 7. oktober 2023 havde denne fordækte virkelighed muteret til en ubeskrivelig rædsel. Jeg har aldrig været tiltrukket af bosættelserne på Vestbredden, ... allerede da den første forbudte mursten blev lagt til det ulovlige byggeri, forsvandt muligheden for en tostatsløsning. For i virkeligheden, set i helikopterperspektiv, er der kun én stat: Israel – Palæstina. Palæstina – Israel med lige rettigheder for alle. Dette ønske deles af mennesker på begge sider af konflikten, og det er sådan, de evige blodsudgydelser nødvendigvis må ende. Som én stat, én indsigt. Men endnu ved ingen, om der er udgydt blod nok” Så vidt forfatteren Susanne Brøgger.

Fra Sverige har vi modtaget en kronik skrevet af den pensionerede præst Anna Karin Hammer, der i mange år har repræsenteret Kairos Palestine i Norden. Kronikken blev bragt i de svenske medier for nogle dage siden. Hun skriver: “Vi er europæere med dobbelt skyld”. “Det er vigtigt, at vi er opmærksomme på historien og folkerettens gennemgange af israelsk politik frem til det forkastelige angreb fra Hamas gennem sin krigsforbrydelse den 7. oktober 2023. Det svar fra Israel, som vi nu ser, er svaret fra et land i krise. Observatører iagttager nu også adskillige krigsforbrydelser begået af Israel. At forsøge at udrydde Hamas siges at være Israels krigsmål, sammen med at gidslerne løslades. I dag står det internationale samfund overfor to dybt traumatiserede folk. Palæstinenserne, der frygter folkedrab og fordrivelse igen. De israelske jøder, der frygter, at jøder ikke kan være sikre nogen steder i verden”. “En anti- jødisk, kristen historie i vesten har givet næring til en antisemitisk racisme, der i sidste ende førte til folkedrab. Gennem vores støtte til europæisk kolonialisme er vi medskyldige i, at det palæstinensiske folk blev til et flygtningefolk.”

Måske skal vi, når vi leder efter de rigtige ord, også finde disse trædesten – “nu er der udgydt nok blod, vi døber området – Israel – Palæstina – Palæstina Israel - én stat med to søster befolkninger – salaam og shalom fred på arabisk og hebraisk – to sprog – så tæt i familie med hinanden”. Og så må

vi i vesten vedkende os vores skyld. Vi skal finde modet til at være skyldige i at have været medvirkende til, at to folk er blevet gennemtraumatiseret. I Betlehems Venner insisterer vi på, at vi hjælper hinanden til at finde modet til at være skyldige. Derfra og kun derfra kan en ny fremtid skabes – en fremtid uden vold og krig og undertrykkelse

I Betlehems Venner støtter vi det fredsofbyggende arbejde, som Mitri Raheb står i spidsen for. Mitri Raheb besøgte i 2002 Folkekirkens Nødhjælp og ønskede at møde en grundtvigsk højskole. Derfor fik højskolen i Løgumkloster hans besøg. Måske har I mødt Mitri. Ellers har I chancen lørdag den 9. marts 2024, hvor Mitri besøger Danmark i Middelfart til Betlehems Venners årsmøde. Og han kommer igen på Danske Kirkedage i Silkeborg i Kr. Himmelfarts ferien 2025. Mitri har i 25 år været luthersk præst i Julekirken i Betlehem. De sidste ca. 10 år har han været præsident for det nybyggede universitet i Betlehem – Dar al Kalima University. Som menneskerettighedsaktivist er hans vision at uddanne morgendagens kreative ledere. Fagene på kandidatniveau er kunst, film, design, musik og turisme. Hans og stedets vision er, at disse fag kan være med til at transformere en palæstinensisk befolkning – at løfte folk ud af fattigdom og tanker om had og hævn og give dem uddannelse og en demokratisk selvforståelse.

Vi i Danmark kender til modstandsbevægelsen under 2. verdenskrig. Mitri taler om ikke voldelig kreativ modstand. Han vil hjælpe de unge ud af flygtningelejre og væk fra fristelsen til at ville arbejde med voldelig modstand mod Israel. Mitri bor på Vestbredden – i Betlehem – kun 7 km fra Jerusalem. Betlehem er i dag bogstaveligt talt omringet af bosættelser og hegnet inde af nogle km af den 700 km lange og 10 m høje mur, der adskiller Israel fra Vestbredden.

Før 7. oktober hørte vi ham igen og igen sige: Der er ingen grund til optimisme, men håbet kan ingen tage fra os. Lige nu er Mitri tavs, for hvilke ord kan rumme sorgen og smerten og fortvivlelsen i dag?

I Betlehems Venner skaffer vi via Danida og CKU (Center for Kirkeligt Udviklings samarbejde) økonomisk støtte til flere projekter blandt andet CAFCAW (et akademisk samtaleforum i Mellemøsten). Vi støtter unge, så de får råd til at gå på universitetet. Og vi støtter Mitri og hans stab, så de har kunnet oprette en satellit i Gaza – et kunstakademi, der giver uddannelse til unge, der vil arbejde med kunst som et udtryksmiddel midt under belejringen. Kunstakademiet arbejder med kunstterapi overfor traumatiserede børn. Allerede før 7. oktober regnede FN med, at der var 360.000 traumatiserede børn. Nu er tallet 1 million. Vi deler Mitris angst for, hvad der er sket med medarbejderne, de studerende og de frivillige. Vi ved, at to unge frivillige er dræbt. Vi ved, at den dynamiske, unge, kvindelige leder Rana for 2 uger siden måtte flygte sydpå sammen med sin mand og deres tre små børn. Sidst vi talte med Mitri, vidste han ikke, om de havde klaret flugten. Hun svarer ikke på mobilen. Måske er familien dræbt, eller er de blot – som tusindvis andre – ramt af elektricitetsmangel, så mobiltelefonerne ikke kan oplades?

Mitri har et langt forfatterskab bag sig. Lige nu arbejder vi i Betlehems Venner på at oversætte hans seneste bog: “Decolonizing Palestine”. Den udkommer på dansk i begyndelsen af det nye år på forlaget Eksistensen. Mitris tidligere bog “Troen og imperiet” er allerede udsolgt – også i en BV-oversættelse. Mitri giver os ord til at forstå konflikten. Han taler om **dobbelte standarder** i forhold til to folk, og han taler åbent om **bosættervolden** på Vestbredden – og i Østjerusalem. Allerede før 7. oktober var der dræbt 273 palæstinensere på Vestbredden i 2023. Lige nu er mere end 12 familier fordrevet fra deres hjem og landsbyer, og mere end 100 er blevet dræbt af bosættere og Israelsk

militær siden 7. oktober. Mitri taler om **bosætterkolonialisme**. Siden 1967 bor der nu kommet mere end 700.000 bosættere på den besatte Vestbred – med egen infrastruktur, veje, masser af vand og elektricitet i modsætning til forholdene i de palæstinensiske landsbyer og byer. En voldsspiral, der lige nu fodres endnu engang. Vold avler så let mere vold. I Betlehems Venner forlanger vi, at det internationale samfund griber ind.

Lad os da til sidst vende tilbage til vreden, som den grundlæggende følelse, der rejser sig i et traume. Den amerikanske terrorforsker Daniel L. Byman, professor ved Georgetown University (rådgiver for det amerikanske udenrigsministerium) siger; “Vreden kan nemlig ikke kun bekæmpes militært. Vreden skal også bekæmpes politisk, og problemet er, at Israels terrorbekæmpelse altid har manglet den politiske dimension.... Israelerne siger, at de vil knuse Hamas militært. Kan de det? Måske, det er jeg ikke sikker på. Israel kan sikkert godt svække Hamas. Man kan slå Hamas’ ledere ihjel. Man kan muligvis ødelægge meget af Hamas’ infrastruktur og gøre Hamas svagere. Men i sidste ende vil man skabe flere vrede palæstinensere, ... for intet tyder på, at Israel vil lære af fortidens fejl. Der er i hvert fald ingen officiel politisk strategi for, hvad der skal komme efter Hamas, og derfor får man efter alt at dømme flere vrede palæstinensere. Betyder vreden noget for fremtiden? Ja, i den grad. Vil palæstinenserne omfavne mere vold? Det er jeg helt sikker på. Det hele er faktisk utroligt deprimerende. **Som det står til nu, får vi kun mere vold**”. Så vidt Byman.

I dag leder vi efter stærke ord, der vil bringe retfærdighed og fred – ord der får os til at græde. Mitri siger: Giving voice to the voiceless. Mitri siger også: Bibelen kan kun læses af øjne, der har grædt.

Lad mig da slutte med Kairos Sydafrika, som selv har gennemlevet en rædselsvækkende borgerkrig: en ung kvinde får ordet:

Den Jesus, vi kender og har oplevet - og hvis fødsel i Betlehem vi snart skal fejre - er bedst indkapslet af ordene fra den unge, sydafrikanske, kristne digter Thandi Gamedze, når hun skriver:

“Hvis Jesus levede i dag -
Og jeg mener den brune Jesus
ham, der voksede op i det besatte Palæstina,
hvor Romerriget var en konstant trussel.
Dets militær slog ned mod enhver, der trådte ved siden af.

Den Jesus, hvis velkomst i verden var besmittet af vold
Luften, der genlød af den romerske allierede kong Herodes' ordre
om folkedrabet på alle drengebørn i Betlehem.

Hvis den Jesus levede i dag,
er det klart, hvor han ville befinde sig.
Sandsynligvis på vej sydpå,
undvigende bomber og hvid fosforregn,
sørgende over familie og venner,
hvis hjem var blevet til ruiner,
mens de sov derinde.

Helbredende kræfter kompromitteret i forhold til alle ofrene.
Begræder det eneste plausible svar på ødelæggelserne.

At Jesus ikke ville have noget vand, han kunne forvandle til vin,
fordi det nuværende imperium har hældt cement i forsyningen
og afskåret alle muligheder.
Hans overnaturlige evner ville blive afprøvet
i denne humanitære krise,
fordi de fem tusinde sultne mennesker
er vokset til to millioner,
og selv fem brød og to fisk er svære at finde.

Jeg er ret sikker på, at han ville blive bange,
ligesom da han reflekterede over sin forestående korsfæstelse,
drænet for alt håb i lyset af imperiets umenneskelighed.

Han ville sandsynligvis begynde at bede, som han gjorde dagen før sit mord

“Gud, vil du tage dette lidelsesbæger fra os
og befri Palæstina”

Jeg vil gerne slutte med ord fra to bønner – Frans af Assisis børn:

“Herre gør os til et redskab for din fred”

Og fra biskoppernes forbøns gudstjeneste i Viborg domkirke:

Barmhjertige og retfærdige Gud, du hører hvert suk og hvert skrig, der lyder på jorden/ Du ser øjne,
der græder/ og hjerter der længes efter fred med retfærdighed og glæde./ Du ser krigens gru/ du ser
mennesker gøre hinanden fortræd./ Og du ser ofrene overalt, hvor krigen raser. // Vi kommer til dig
i bøn, for vi ved ikke, hvor vi ellers skulle gå hen...// Tilgiv os vore fejltagelser, det som vi ikke
forstod og stadig ikke forstår/ du kærlige omsorgsfulde Gud, vi anråber dig, nu hvor alt ser håbløst
og meningsløst ud: Grib ind. Stands krigen. Skænk os din fred.//

**Gå ind på vores hjemmeside – donér penge til unge palæstinenseres uddannelse – og til
traumebehandling i Gaza.**

Men allerbedst – bliv medlem – sammen kan vi bane vej for freden.